

Qurchiyeva Madina
FarDU talabasi

TURLI XIL NUTQ PATOLOGIYALARIDA YOZISH VA O'QISH BUZILISHLARINING NAMOYON BO'LISH XUSUSIYATLARI

Annotatsiya: Zamonaviy jamiyatda yozma va og'zaki nutq har bir insonning kundalik hayotida muhim rol o'ynaydi. Lekin, hamma ham mukammal yozish va o'qish qobiliyatiga ega emas. Ushbu ko'nikmalarni egallashda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin bo'lgan turli xil buzilishlar mavjud. Ushbu maqolada biz nutq nuqsonlarining turli shakllarida yozish va o'qish buzilishlarining namoyon bo'lish xususiyatlarini shuningdek, ushbu buzilishlarni tashxislash va tuzatish usullari batafsil ko'rib chiqamiz.

Kalit so'zlar: Disleksiya, disgrafiya, aleksiya, agrafiya, yozish, o'qish, buzilish, patologiya, afaziya, dizartriya, alaliya.

Buzilishlarning bir turi disgrafiya bilan bog'liq - yozish buzilishi. Disgrafiya bilan og'rigan insonlar nafaqat harflar, so'zlar va jummalarni yozishda, balki o'z fikrlarini qog'ozda ifoda etishda ham qiyinchiliklarga duch kelishadi. Bu matn mazmunini o'quvchi uchun tushunarsiz yoki ma'nosiz bo'lishiga olib kelishi mumkin. Bunday odamlar ko'pincha savodxonligi past va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun mutaxassislarining yordamiga muhtoj bo'lishadi.

Buzilishning ikkinchi turi-o'qishdagi qiyinchiliklar bilan tavsiflangan disleksiya. Disleksiya bilan og'rigan odamlar harflar va so'zlarni tanib olishda, shuningdek matn materialini tushunishda qiynaladilar. Ko'pincha ular o'qishda xatolarga yo'l qo'yadilar, harflar va so'zlarni o'tkazib yuboradilar yoki o'zgartiradilar. Bu darsliklar yoki boshqa matn manbalaridan ma'lumotlarni o'zlashtirishni sezilarli darajada qiyinlashtirishi mumkin.

Nutq patologiyasining turli shakllarida yozish va o'qish buzilishlarining namoyon bo'lish xususiyatlarini o'rganish bunday muammolarga duch kelgan odamlar bilan ishlaydigan mutaxassislar uchun dolzarb vazifadir. Yozish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam berish bu odamlarning hayot tarzi, sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi va ularning jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyalashuviga yordam berishi mumkin.

Nutq patologiyasida yozish va o'qish buzilishi muammosiga kirish

Nutq patologiyasida yozish va o'qish buzilishi muammosiga kirish, yozish va o'qish buzilishi nutq patologiyasining asosiy xususiyatlaridan biridir. Ushbu buzilishlar dizartriya, afaziya, alaliya, disleksiya va boshqalar kabi turli xil nutq nuqsonlari bo'lgan bolalar va kattalarda paydo bo'lishi mumkin. Ular ijtimoiy moslashuvga va shaxsning umumiy hayot sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Yozish va o'qish buzilishlarining namoyon bo'lish xususiyatlari nutq patologiyasining turiga qarab turli xil xususiyatlarga ega bo'lishi mumkin. Masalan, tovushlarning artikulyatsiyasining buzilishi bilan bog'liq bo'lgan dizartriya bilan og'rigan bolalarda so'zlar va tovushlarni to'g'ri yozishda qiyinchiliklar mavjud. Qon tomiridan yoki travmatik miya shikastlanishi natijasida kelib chiqqan afaziya bilan og'rigan bolalarda ko'pincha o'qish va yozishni idrok etish, tushunish bilan bog'liq muammolar mavjud.

Disleksiya bilan og'rigan shaxslar yozma ma'lumotlarni shifrlash va kodlashda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Ular harflarni tanib olish, so'zlarni to'g'ri yozish va o'qish paytida matnni tushunishda qiynalishi mumkin. Shuningdek, ularda yozish paytida fikrlarning qurilishi va so'zlar, iboralar ketma-ketligi buzilishi kuzatilishi mumkin.

Ushbu xususiyatlardan tashqari, yozish va o'qishning buzilishi grammatik qoidalardan foydalanish, so'zlarni noto'g'ri tanlash yoki matnda izchillikning yo'qligi bilan bog'liq qiyinchiliklar sifatida namoyon bo'lishi mumkin. Imlo, tinish belgilari va jumlar tuzilishi bilan bog'liq muammolar bo'lishi mumkin. Bunday buzilishlar yozma shakl orqali muloqot qilish va fikrlarni ifoda etishni ancha qiyinlashtirishi mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, nutq patologiyasi bo'lgan har bir kishi yozish va o'qish buzilishlarining namoyon bo'lishining o'ziga xos xususiyatlariga ega. Shuning uchun ushbu ko'nikmalarni optimal rivojlantirish uchun differentsial diagnostika va individual reabilitatsiya dasturlarini ishlab chiqish kerak.

Yozish va o'qish buzilishining asosiy shakllari

Inson tilining eng muhim vazifalaridan biri yozish va o'qishdir. Biroq, ba'zi odamlar turli xil nutq patologiyalari tufayli ushbu jarayonlarda buzilishlarni boshdan kechirishlari mumkin. Ushbu bo'limda biz bunday buzilishlarning asosiy shakllarini ko'rib chiqamiz.

Yozish va o'qish buzilishlarining bir turi *disgrafiya*dir. Ushbu buzuvchi so'zlar va jumalarni yozishda qiyinchiliklarda namoyon bo'ladi. Disgrafiya bilan og'rigan odamlar so'zlarni yozishda harflar yoki tovushlarning to'g'ri tartibini tanlashda, imlo va tinish belgilarida qiyinchiliklarga duch kelishadi.

Buzilishlarning yana bir shakli *disleksiya*dir. Ushbu buzuvchi so'zlarni o'qish va to'g'ri talaffuz qilishda qiyinchiliklar bilan tavsiflanadi. Disleksiya bilan og'rigan odamlar ko'pincha o'qish paytida tovushlarni yoki harflarni aralashtirib, so'zlarning ma'nosini aniq aniqlashda qiyinchiliklarga duch kelishadi.

Agrammatizm - mavjud matnni tuzish yoki o'qish paytida uning grammatik tuzilishini buzish. Agrammatizm bilan og'rigan odamlar noto'g'ri grammatik shakllardan foydalanishlari, jumalarni tuzish qoidalarini buzishlari yoki o'qilgan matnning grammatik tuzilishini tushunishda qiynalishlari mumkin.

Yana bir buzilish-*aleksiya*-miya shikastlanishi tufayli o'qish qobiliyatini yo'qotish. Aleksiya bilan og'rigan odamlar harflar va so'zlarni taniy olmaydilar, bu esa o'qishni imkonsiz qiladi.

Keyingi buzilish- *agrafiya*- aql-idrok saqlanib qolganda va yuqori ekstremitalarning harakatlarini muvofiqlashtirishning buzilishsiz yozish qobiliyatini yo'qotish. O'ng qo'llarda chap yarim sharda o'rta frontal girusning orqa qismlari shikastlanganda paydo bo'ladi. Yozish qobiliyatining to'liq yo'qolishi, so'zlarni yozishning qo'pol buzilishi, o'tkazib yuborishlar, harflar va bo'g'inlarni birlashtira olmaslik bilan namoyon bo'lishi mumkin.

Turli xil nutq patologiyalari bilan yozish va o'qishning buzilishi o'ziga xos namoyon bo'lish xususiyatlariga ega. Ular miyaning ayrim hududlarining shikastlanishi, og'iz va til mushaklarining zaifligi, tovushlar va belgilarni qayta ishlashdagi qiyinchiliklar bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Xulosa qilib shuni ta'kidlash mumkinki, turli xil nutq patologiyalari bilan yozish va o'qishdagi buzilishlar tuzatishga maxsus yondashuvni talab qiladigan jiddiy muammolardir. Shaxsiy texnika va terapevtik dasturlarni ishlab chiqish odamlarga ushbu qiyinchiliklarni yengishga va yozish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Nutq patologiyasida yozish va o'qish buzilishlarining namoyon bo'lishiga ta'sir qiluvchi omillar

Nutq patologiyasida yozish va o'qish buzilishlarining namoyon bo'lishiga ta'sir qiluvchi omillar ushbu muammoni o'rganishning muhim jihati hisoblanadi. Nutq patologiyasining turli shakllari odamning yozish va o'qish qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin.

Yozish va o'qish buzilishlarining namoyon bo'lishiga ta'sir qiluvchi omillardan biri bu nutq patologiyasining bir turi. Masalan, maktab ta'limi jarayonida *alaliya* bilan og'rigan bolalarda yozma nutqning buzilishi ham kuzatilishi mumkin. O'qish buzilishi bilan bog'liq bo'lgan disleksiya bilan og'rigan bolalarda harflar va so'zlarni to'g'ri tanib olish va talqin qilish qiyin bo'lishi mumkin. Misol qilib, FFNR bolalarni keltiramiz. Ularda tovushlarni talaffuz va idrok etish jarayonida kamchiliklar kuzatilishi natijasida ona tilidagi tovushlarni talaffuz qilish tizimi shakllanishi buziladi. Natijada ularda albatta o'qish bilan bog'liq muammolar (masalan, disleksiya, aleksiya) kuzatilishi mumkin.

Bundan tashqari, yozishning yo'qligi *agrafiya* buzilishi NTR (nutqning to'liq rivojlanmaganligi) yoki motor va hissiy alaliya nutq kamchiliklari natijasida ham kuzatilishi mumkin.

Nutq patologiyasida yozish va o'qish buzilishlarining namoyon bo'lishiga ta'sir qiluvchi yana bir omil bu patologiyaning og'irligi. Nutqdagi buzilishlar qanchalik aniq bo'lsa, yozish va o'qishda buzilishlar ham bo'lishi ehtimoli shunchalik yuqori bo'ladi. Masalan, nutqni tushunish va ifodalashning buzilishi bilan bog'liq bo'lgan *afaziyaning* og'ir shakllari bo'lgan bolalarda so'zlar va jummalarni to'g'ri yozish va o'qish qiyin bo'lishi mumkin.

Bundan tashqari, nutq patologiyasi bo'lgan bola yoki kattalarning yoshi ham yozish va o'qish buzilishlarining namoyon bo'lishiga ta'sir qilishi mumkin. Bolalarda, ayniqsa yoshligida, yozish va o'qishning buzilishi grafomotor va yozish qobiliyatining yetarli darajada shakllanmaganligi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Yozish va o'qish buzilishlarini tashxislash va baholash

Yozish va o'qish buzilishlarini tashxislash va baholash turli xil nutq patologiyalari uchun rehabilitatsiya jarayonining muhim bosqichidir. Ushbu buzilishlarning namoyon bo'lish xususiyatlari har xil bo'lishi mumkin va nutq patologiyasining tabiati va darajasiga bog'liq.

Yozish va o'qish buzilishlarini tashxislash usullaridan biri bu anamnez bo'lib, u bolaning rivojlanishi, uning muvaffaqiyati va o'rganishdagi qiyinchiliklari, shuningdek ota-onalarda nutq patologiyalari mavjudligi haqida ma'lumot olish imkonini beradi. Shuningdek, tashxisning muhim bosqichi bolani o'qish va yozishning turli holatlarida kuzatishdir, bu uning matn bilan ishlash xususiyatlarini aniqlashga imkon beradi.

Yozish va o'qish buzilishlarini aniqroq baholash uchun maxsus testlar va usullar qo'llaniladi. Ular sizga bolaning ishidagi muammoli joylarni, masalan, fonemik tahlil yoki vizual-motorli ko'nikmalarning buzilishini aniqlashga imkon beradi. Shuningdek, baholashda o'qish va yozish tezligi, tovushlar va harflarni takrorlashning to'g'riligi va ravshanligi ko'rsatkichlari hisobga olinadi.

Yozish va o'qish buzilishlarini tashxislash va baholashning muhim jihati bolaning yoshi va individual xususiyatlarini hisobga olishdir. Ba'zi bolalar nutq nuqsoniga ega bo'lishiga qaramay, tengdoshlariga qaraganda yozish va o'qish qobiliyatlarini yuqori darajada namoyish etishlari mumkin. Shuning uchun tashxis qo'yish va baholashda har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olish muhimdir.

Yozish va o'qish buzilishlarini tashxislash va baholash natijalari individual reabilitatsiya va tuzatish dasturini ishlab chiqish uchun asosdir. U muammoli joylarni bartaraf etish va o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan bir qator tadbirlar va mashqlarni o'z ichiga oladi.

Shunday qilib, turli xil nutq patologiyalarida yozish va o'qish buzilishlarini tashxislash va baholash reabilitatsiya jarayonining muhim bosqichidir. Ular sizga bolaning matn bilan ishlash xususiyatlarini aniqlashga va ularni yo'q qilish bo'yicha ish yo'nalishlarini aniqlashga imkon beradi. Bu o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradigan reabilitatsiya va tuzatish dasturlarini samarali ishlab chiqishga imkon beradi.

Nutq patologiyasida yozish va o'qish buzilishi bilan tuzatish ishlariga yondashuvlar

Nutq patologiyasida yozish va o'qish buzilishlari bilan tuzatish ishlariga yondashuvlar buzilishlarning o'ziga xos turiga va har bir alohida holatning xususiyatlariga qarab farq qilishi mumkin.

Eng keng tarqalgan yondashuvlardan biri bu har bir bola uchun uning o'ziga xos ehtiyojlari va imkoniyatlarini hisobga olgan holda korreksion dasturni individuallashtirishdir. Bunga bolaning darajasiga moslashtirilgan individual topshiriqlarni ishlab chiqish, maxsus o'qitish texnikasi va texnikasidan foydalanish va muayyan qiyinchiliklarni engish uchun tizimli ishlarni qurish kiradi.

Tuzatish ishining muhim jihati bolada o'rganish uchun motivatsiya yaratishdir. Buning uchun siz o'yin elementlari, didaktik va qiziqarli materiallar hamda rag'batlantiruvchi vazifalardan foydalanishingiz mumkin. Shuningdek, bolaga qiyinchiliklarni yengishga va uning yutuqlarini rag'batlantirishga yordam beradigan o'qituvchi yoki mutaxassis tomonidan qo'llab-quvvatlash muhimdir.

Yana bir yondashuv-o'quv jarayonida kompyuter dasturlari va texnologiyalaridan foydalanish. Zamonaviy kompyuter dasturlari bolaga o'qish va yozish ko'nikmalarini o'rgatish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratishi va ularga tegishli ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam berishi mumkin.

Tuzatish usullarini tanlashda har bir aniq yozish va o'qish buzilishining xususiyatlarini ham hisobga olish kerak. Masalan, disgrafiya (yozishni buzish) uchun harflarni yozishda qo'l va harakatlarning to'g'ri joylashishini shakllantirish bo'yicha maxsus mashg'ulotlardan, shuningdek nozik vosita mahoratini rivojlantirish bo'yicha mashg'ulotlardan foydalanish foydali bo'lishi mumkin. Disleksiya (o'qish buzilishi) bilan siz so'z grafikasi, bo'g'in va tovushlar bilan ishlash usullarini, shuningdek fonemik eshitishni rivojlantirish uchun maxsus mashqlarni qo'llashingiz mumkin.

Xulosa qilib aytganda, nutq patologiyasida yozish va o'qish buzilishlarining namoyon bo'lishiga ta'sir qiluvchi omillarga patologiya turi, patologiyaning og'irlik darajasi va bemorning yoshi hamda individual xususiyatlari kiradi. Ushbu omillarni tushunish mutaxassislarga yozish va o'qishda nuqsoni bo'lgan odamlarga reabilitatsiya qilish va yordam berishning samarali usullarini ishlab chiqishda yordam beradi. Har qanday nutq nuqsonlarida yozish va o'qishdagi

buzilishlar bilan ishlash sabr-toqat, doimiylik va tizimlilikni talab qiladi, ammo to'g'ri yondashuv va samarali usullar bilan sezilarli natijalarga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Lalaeva R. I., Benediktova L. V. O'quvchilarda o'qish yozishni buzilishi. Diagnostika va tuzatish — Rostov n/D: "Feniks", Sankt-Peterburg: "Soyuz", 2004 yil.
2. Levina R. E., bolalarda o'qish va yozishni buzilishi. // Logopediya bo'yicha xrestomatiya. M.: Vlado, 2001 Yil.
3. Sadovnikova I. N., disgrafiya, disleksiya: yengish texnologiyasi. M.: Paradigma, 2012 Yil.